

Tintabarázdák és sárkányfog-vetemény

A vidéki ellenségkép a kommunista sajtóban*

DOI: <https://doi.org/10.56944/multunk.2023.4.10>

„Zúduló, pártosan leegyszerűsítő, propagandacentrikus hír-özön”-ként jellemezte a *Szabad Népet* 2011-ben megjelent könyvében Gyarmati György.¹ A Kommunisták Magyarországi Pártjának illegális lapjaként 1942 februárjában induló *Szabad Nép* rendőrségi beszüntetését követően 1945. március 25-től Révai József főszerkesztésében a Magyar Kommunista Párt központi lapjaként jelent meg újra rendszeresen, 1956-ig. A forradalom előtti évek korrajzának elkészítéséhez illusztrációként a történészek rendszeresen idéznek a lapból. Németh László könyvében a történettudományban „divatos” tartalomelemzés helyett a szövegelemzés módszerét választotta, azaz a tartalom változására, összefüggésekre világít rá. A szerző a kiválasztott szövegeket politika-, sajtó-, média-, egyháztörténeti összefüggésben

* NÉMETH László: *Vidéki ellenségképek a Szabad Népből. 1947–1949.* Károli Gáspár Református Egyetem–L’Harmattan Kiadó, Budapest, 2022. 226 p. – A kötet, amely a szerző 2021-ben elkészült disszertációja alapján készült, címében nem teljesen azonos azzal: az ott még szereplő alcím itt elmaradt. Lásd „az egyházak és a parasztság a kommunisták sajtópropagandájában, a hatalommegszerzésük időszakában (1947–1949)”. NÉMETH László: *Vidéki ellenségképek a Szabad Népből. Az egyházak és a parasztság a kommunisták sajtópropagandájában, a hatalommegszerzésük időszakában (1947–1949).* Doktori (PhD-) disszertáció. KRE Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar TDI, 2021. Forrás: http://real-phd.mtak.hu/1020/1/Nemeth_Laszlo_Ertekezes_watermark.pdf (Letöltve: 2023. 09. 20.)

¹ GYARMATI György: *A Rákosi-korszak. Rendszerváltó fordulatok évtizede Magyarországon 1945–1956.* ÁBTL–Rubicon, Budapest, 2011. Idézi NÉMETH László: I. m. 129.

egyszerre vizsgálja. A könyv 226 oldalán azt a hipotézist bizonyítja, hogy „[a] propaganda 1947 és 1949 parlamenti választásai között tervszerűen, időnként azonban esetlegesen, de mégis a kommunisták akarata szerint támogatott két fő – a vidékkel kapcsolatos – célt: az iskolák államosítását, ezzel együtt az egyházak ellehetetlenítését és a termelőszövetkezetek szervezését” (20.). A vizsgálat rámutat arra, hogy a kommunista hatalom egy új kampánytechnikai eszközhöz nyúlt a hatalomátvétel előkészítésének során, amelyben összekapcsolta a vidéki ellenségekkel, azaz az egyházat és a parasztságot.

Németh László a napilap tizennégy évfolyamából mindössze három év (1947–1949) elemzésére szorítkozott. Ezalatt olyan jelentős események történtek – a kötetben is említettek közül válogatva –, mint Ravasz László félreállítása (1948), Mindszenty megtámadása (1947-től) és a Kovács Béla-per (1947). Az ellenségek között jelentek meg a kulákok (Vásárhelyi Miklós 1948-as vezércikkének szóhasználatával a „Kovács Béla-szerű kulák”) és a reakciós papok (Mindszenty, Ravasz), míg a támogatók, szövetségeseik oldalán a dolgozó parasztság és a „demokratikus papok” (például Szittyay Dénes) kaphattak helyet.

Az egyházak elleni „sajtóhadjárat” elemzésének fontos forrásai a pártutasítások és a mögöttük álló még magasabb irányelvek (így a Szovjetunió, a Kominform elvárásai). Ehhez a forrásbázist bizottsági ülések jegyzőkönyveivel is kiegészítette a kutató.² A szerző négy forráscsoportra támaszkodva dolgozott: 1. sajtó (*Szabad Nép, Új Ember, Az Út*); 2. pártiratok; 3. korabeli elméleti munkák; 4. visszaemlékezések (lásd 11.). A kötet párbeszédbe állítja a forrásait, ezáltal néha egészen meglepő fókuszváltások történnek: például az 1947-es sajtószabályozások paragrafuszerű bemutatása helyett a Magyarországi Református Egyház erre válaszolt írt tájékoztatását elemzi (77.). Ez a történetírói módszer rávilágít a források ellentmondásosságára, a rendszer abszurd működésére, esettanulmányok láncolatában mutatva be a történéseket.

² MDP Politikai Vezetőség iratai, MDP Agitációs és Propaganda Bizottság iratai, MKP PB üléseinek jegyzőkönyvei stb.

A kötet első fele az értelmezési keret határait jelöli ki, második része a konkrét elemzéseket tartalmazza. A harmadik fejezetben (*Múltértelmezések és korszakhatárok*) a szerző több tudományterület különböző perspektívájában alkot képet a vizsgált tárgyról, hogy aztán egymásra vetítse az elkészült metszeteket. Az egyes vetületeket a társadalom-, az egyház-, a politika- és a sajtótörténet adják, az összevetés során pedig a kronológiában találja meg a közös pontot, hiszen mindegyik az 1947–1949 közötti időszakot a maga területén korszakhatárnak tekinti.

A negyedik fejezet számba veszi a propaganda típusait és teoretikusait. A 20. század elejének lexikonokban szereplő értelmezéseitől a század derekán született elméleteken át (Jean-Marie Domenach, Frederic Charles Bartlett) egészen a legújabb teoretikusokig (Norman Davies, Denis McQuail, Györffy Gábor). Az egykori *Szabad Nép* újságíróinak is útmutatóként szolgáló elméleti irodalmat külön fejezetben tárgyalja *Kommunista sajtó- és propagandaelméletek* címmel. A marxista és szovjet szerzők seregszemléje mellett bemutatja a magyar propaganda működtetőit, de kitér a nyelvhasználat, a hatalom és a társadalom hármas egységének vizsgálatára is.

Itt érdemes megjegyezni, hogy a *Szabad Nép* szövegének elemzését Jobst Ágnes 2007-ben végezte el, munkája 2018-ban monográfiaként³ is megjelent. Jobst részletekbe menően vizsgálta nyelvészeti-médiatörténeti szempontból a lap vezércikkeinek nyelvezetét. Kitért az ellenségkép alakulására is, feltárva a kommunista hatalom eszköztárát, a nagy fokú pszichikai távolságtartást, a gyűlöletbeszéd jellemzőit. Jobst sem a teljes szöveggel dolgozott, hanem két időmetszettel 1946 tavaszából, és az 1950-es évekből vett szövegkorpuszt vizsgálta.

Németh László szövegelemzése mellé érdemes elővenni Jobst tanulmányát, hiszen a két kötet megállapításai kiegészítik egymást. Erre példa az Ortutay Gyula személye körül kibontakozó eseménysor: a legfelsőbb pártvezetés kezében a sajtó eszköz volt, saját embereinek (ez esetben „koalíciós partnerének”) sakkban

³ JOBST Ágnes: *Hatalmi diskurzus az államszocializmus időszakában. Önmegjelenítés és ellenségkép a Szabad Nép vezércikkeiben*. Glob Edit, Beau Bassin, 2018.

tartására is. Németh László a kisgazdapárti Ortutay és az iskolák államosításának példáján keresztül mutatja be, hogyan próbálták a kommunisták a népszerűtlen intézkedés keresztülvitelét és az azzal járó felelősséget a koalíciós partnerre hátrítani. Jobst Ágnes kutatásából megtudhatjuk például azt, hogy nyelviileg hogyan zajlott a kisgazdák elleni akció. „A szövegvilág másik fontos elemére, a Független Kisgazdapártra – koalíciós partneri mivolta dacára – többes szám harmadik személyű névmási formulával utalnak.”⁴

Az ötödik fejezet (*Sajtó a negyvenes évek végén*) a *Szabad Nép* társadalmi szerepével, az újság előállításának mindennapos kérdéseivel foglalkozik. Ezt a fejezetet (a negyedik fejezetbe ékelődve) megelőzi egy, az 1945–1947 közötti sajtó helyzetét bemutató alfejezet (33–40). A sajtókörnyezet változását jól szemlélteti a szerkesztésben is külön tárgyalt két időszak, noha az összefüggésekre talán jobban ráláthatnánk, ha ez a két rész a szerkesztés során közelebb került volna egymáshoz. Némethet nem a szerkesztőségi mindennapok, a szedők, a gépiesen dolgozó újságírók, nem a nyomdaipari munkások, hanem a legfelsőbb pártvezetés és sajtóirányítás kapcsolata érdekli, közelebbről a pártpropaganda működése. A lap vezető szerkesztői ugyanazok voltak, akik a párt legfelsőbb irányításában is részt vettek (Révai József, Horváth Márton), működésében a *Szabad Nép* szerkesztősége tulajdonképpen a Központi Vezetőség egyik osztálya volt. Ezért sem lehet meglepő, hogy az országos sajtó a párt vezető szerveitől viszonylag kevés konkrét pártutasítást kapott (206.). Az elemzett cikkek szerzői között olyan nevek szerepelnek, mint Veres Péter, Vajda Imre, Donáth Ferenc, Szabó Pál, Horváth Márton, Lőcsei Pál, Vásárhelyi Miklós.

Ezt követően tér át a kötet második részében a szövegelemzésre és a cikkek kontextusba ágyazására, négy fejezetre bontva az elemzést. A hipotézisben megjelenő két csoport (egyház és parasztság) alkotja a tagolás alapját, amelyeket további egységekre bont. Külön vizsgálja a katolikus és a protestáns egyházakat a

⁴ Uo. 100–101.

sajtópropagandában, külön a parasztkérdést, majd végül e három összehasonlítását végzi el.

Az 1948-as év végének legfőbb propagandacélja volt, hogy „a klerikális és a kulák reakció” fogalmát összemossák (148, Révai), a téeszekkel, kolhozokkal kapcsolatban folyamatos kétértelműséget tartsanak fenn, a „demokrata papokat” népszerűsítsék. 1948 novemberében az MDP Agitációs és Propaganda Bizottsága kimondta, hogy a „klerikális reakció elleni harc elsősorban a parasztkérdéssel függ össze”. Gimes Miklós számolt be arról, hogy „[a] parasztság, amelyhez Mindszenty és Mindszentyk a legnagyobb reményeket fűzték, amelyet a demokráciaellenes politikájuk tömegbázisává akartak kiépíteni [...] a beszolgáltatás túlteljesítésével mutatja meg Mindszentyék reményeinek teljes alaptalanságát [...]” (169.).

A fentiek alapján a szerző az összegzés fejezetében csoportosítja az ellenségképeket. Az ellenség kategóriájába azok az egyházi vezetők tartoztak, akik nem voltak hajlandók együttműködni a kommunistákkal. (A kötetben a Ravasz László és a Mindszenty József ellen folytatott eljárást, sajtókampányt mutatja be Németh László.) Bizonytalankodóknak azokat tekintették, akiket meg kellett (és meg lehetett) győzni. Az alsópapságot pedig (lásd a kötetben a bakonykúti plébános, Szittyay Dénes esetét⁵) a politika meg akarta nyerni magának. Hasonló hármass felosztás figyelhető meg a parasztság esetében is, a kuláknak nyilvánított gazdák voltak az üldözöttek, a középparasztság tagjai a meggyőzhetőek (lásd a fenti idézetben a „beszolgáltatók”-at), az úgynevezett „dolgozó parasztságot” pedig szövetségesnek tekintette a kommunista „újbeszél”.

Inkább olvasható a mű médiatörténetként, mint társadalomtörténetként. Összességében nem a címben jelzett vidéki ellenségképekről tudhatunk meg újat a munkából, hanem a kommunista kampánytechnika működéséről. Érdeemes lett volna más

⁵ Szittyay Dénest, miután felszólalt Rajk László 1948. április 10-i székesfehérvári gyűlésén, Shvoy Lajos megyéspüspök felfüggesztette állásából, a kommunista párt viszont ezt követően a vallás- és közoktatásügyi minisztérium miniszteri tanácsosává nevezte ki. Szittyay ügyét a kommunista propaganda a „demokratikus papok” meggyőzésére használta fel. NÉMETH László: I. m. 123–124.

kelet-közép-európai kommunista pártok kampánytechnikájával összehasonlítást készíteni, legalább egy kitekintés erejéig, hiszen – talán Lengyelország a legkézenfekvőbb példája ennek – az egyházak és a parasztság összefogására máshol is találunk (eredményes) példát. Érdekes lett volna megfigyelni, hogy az ottani sajtó miként reagált erre. Amennyiben a Szovjetunióból érkező javaslatok központi ukázt jelentettek minden tagország részére, szintén érdekes lehet, hogy a megvalósítás során milyen minőségi és mennyiségi különbségek figyelhetők meg a vasfüggönytől keletre fekvő államokban.

A kötet erénye a sokrétű forráshasználat, azonban a primer forrásokból megismert körülményeken túl a tágabb sajtókörnyezet bemutatása is hasznos lehet. Ennek hiányában a sajtótörténetben járatlan olvasó érezhet hézagokat az egyes események összekapcsolásában. Ezt segíthetné például egy-egy diakrón metszet összehasonlítása a még plurális médiakörnyezetben működő *Szabad Népből* (1947), valamint a szovjetizálódó állam teremtette egészen más jellegű keresztmetszetből vett mintán (1949). Noha a kötet a *Szabad Nép* cikkeinek elemzésére vállalkozott, a téma túlmutat a párt központi lapjának hasábjain, hiszen 1949-re a kommunista propaganda minden „terméke” felületet adott az újonnan megalkotott ellenségképeknek. Németh László is rámutat, hogy a *Szabad Nép* határozta meg a kommunista lapok és propaganda irányát.

A kötet borítóján szereplő esküvői kép (a szerző családi archívumából) is jól szemlélteti az alaptézist, a vidék nagyobb gazdálkodói rendszeresen töltöttek be vezető szerepet az egyházközségekben. Ezt ismerte fel a kommunista propaganda is 1947-ben, és kihasználva a helyzetet, összekuszálta a fogalmak jelentésmezéjét, a hívő és a kulák egyszerre vált „vidéki reakciós ellenséggé”. A könyv számos példával alátámasztva igazolja, hogy amikor a Kominterntől és a Szovjetunióból érkező direktíva sürgetni kezdte az egyházzal való leszámolást és a vidéki parasztság rétegei közötti differenciálást, a propaganda az egyszerűsítés elvét alkalmazva egyszerre próbálta kijelölni és megbélyegezni a vidéki társadalom belső ellenségeit. Így összefonódott a vidéki parasztság (kulákok) elleni „hadjárat” az „egyházi reakció elleni

hadjárattal”. A hatalom pedig összefonta a szálakat a kommunista sajtópropaganda által, hogy 1949-ben egy mozdulattal elvághassa azokat.

Juhász Zoltán András

Abstracts

IBOLYA MURBER:

Crisis and Democratization. Austrian and Hungarian Models of Democracy at the End of the First World War

At the end of the First World War, the new leaders of the Central European nation-states—often with exaggerated expectations—announced the adoption of Western models of parliamentary democracy, from which they expected the alleviation of the war crisis and at the same time catching up with the ‘West’. The premature stagnation of Hungarian democratic aspirations differed significantly from the Austrian democratic model that remained functional for almost 15 years.

In Austria, all three mass parties cooperated in order to extenuate the complex crisis following the lost war and to avoid civil war. Thanks to this consensus-oriented crisis management, a parliamentary democratic institutional system could be developed, which proved to be suitable to counterbalance the modest pre-1918 democratic traditions. However, the first Austrian democracy did not become long-lived either. After 1920, the rotation of governments ceased as the social democrats definitively stuck into the opposition position, while in 1934 an authoritarian dictatorship was established in Austria as well.

In Hungary, despite the fact that a democratic program was announced in the fall of 1918 similar to Austria, the transition was not successful. Due to the lack of political consensus, the cooperation of all significant parties—and national elections—

could not be realized, and the establishment of the democratic institutional system of parliamentary also failed. The Hungarian democratic model—under the burden of anti-democratic continuities—could not be preserved due to the missing democratic traditions, so it was unable to prevent the diachronic civil war and to counterbalance the crisis of war collapse.

Keywords: parliamentary democracy, transition, crisis, Austria, Hungary

DÁNIEL BOLGÁR:

How Uneven Was the Income Distribution in Interwar Hungary? A Critical Guide

According to Hungarian historiography, the distribution of income in the Horthy era was extremely unequal. For a long time, this conviction was not substantiated at all by historians. However, during the last decades a contemporaneous study on income distribution in interwar Hungary, authored by the economist and far-right politician, Mátyás Matolcsy, has become known. Since then, the results of Matolcsy's survey are used by historians to support the claim that, in the Horthy era, many people had little money and few had a lot. This paper investigates the validity of Matolcsy's study, and concludes that, in the 1930s, Matolcsy did not observe but merely imagined the extent of income inequality. He made a series of errors in his calculations, but more importantly it was impossible to measure what he was curious about. Historians have not realised this so far because they have only been concerned with the end results of Matolcsy's research, not with the way he reached them. So the current state of the art is that we have no valid knowledge on the extent of income inequality in Hungary between the two world wars.

Keywords: income, inequality, Horthy era, Mátyás Matolcsy, historiography

MILÁN PAP:

Strategies to Cope with the Crises. Reports on the Oil Crisis and the Kádár Leadership in 1973–1974

Within the historiography of the Kádár era, the period of the oil crisis of 1973–74 is predominantly regarded as a pivotal moment in the progression of indebtedness. Yet, the yearlong period from late 1973 until the end of 1974 also marked the rise and subsequent resolution of another crisis: the removal of the reformist faction within the political leadership of János Kádár and the temporary triumph of anti-reform forces, leading to a quandary that ran concomitant to the economic crisis. Undoubtedly, the economic crisis and the leadership crisis are inextricably linked; as a consequence, the Soviet leadership expressed discontent with the Hungarian reform. Despite the constraints faced by the Hungarian leadership, the decisions about the crisis were made after a thorough process that involved the consideration of several alternatives. The leadership of the Hungarian Socialist Workers' Party (MSZMP), however, persisted in adhering to its ideological narrative that emphasized the neo-colonialist schemes of capitalist powers, their conflicts with one another, and the quasi-global political influence of monopolies in the realm of global energy commerce. During the crisis, it can be deduced from party and foreign office records that there was a continuous exchange of information regarding the crisis behind the scenes, while party and state propaganda, and media policy were employed to uphold ideological and economic consistency. However, the delay in addressing the issue was mostly caused by political and economic indecision, which was closely tied to shifts in leadership and the urgency to resolve the situation at an inconvenient moment.

Keywords: oil crisis, political leadership, energy policy, indebtedness, Kádár regime

SINÉAD CAROLAN:

'Crisis Thinking' and the Transformation of Social(ist) Theory in Post-Stalinist Hungary and Poland

What accounts for the conversion of reform socialists into proponents of liberal capitalism over the course of the post-Stalinist period in Eastern Europe? Previous scholars have criticized the liberal-capitalist transformation of Eastern Europe by pointing to the arbitrary or coercive origins of liberal-capitalist ideology in the region. This article takes a different approach by examining the ways that arbitrariness and coercion were freely and deliberately construed as a social-scientific inevitability by sociologists, economists, and political philosophers in Hungary and Poland. In the decades following 1956, influential figures including Iván Szelényi, György Konrád, Zygmunt Bauman, János Kornai, Włodzimierz Brus, Ágnes Heller, and Maria Márkus began to posit an attenuated and short-term rationality at play in the social world, engaging in what I term 'crisis thinking'. This way of thinking led many reform socialists to favour liberal capitalism not for its perfection, but for its embrace of a reality marred by perpetual class conflict, macroeconomic inefficiency, and illegitimate states. The history of 'crisis thinking' also makes sense of liberal capitalism's widespread appeal in indebted Eastern Europe, where more optimistic ideologies—that modelled liberal capitalism as a cost-free regime with few trade-offs—were less plausible.

Keywords: reform socialism, conflict theory, disequilibrium economics, Budapest School, liberal capitalist transition

MÁRTON IVÁNYI:

A Crisis of Hegemony and/or a Prelude to a Global Turning Point? The Discourse of the Long Downturn in the US

There is significant academic consensus on the fact that American growth slowed in the 1960s and 1970s, displaying a 'great recession' that either revealed or triggered drastic changes

in the multidimensional political and economic spectrum of American power. Some historians' views speak of ephemeral aspects of stagflation and/or energy crisis that might have been overcome by strategic planning and agenda. Meanwhile, others, such as certain proponents of world-systems theory, have seen in the background of these processes—which have been unfolding or intensifying for half a century—signs of a deep, long-term, and systemic crisis, which manifested the gradual collapse of US hegemony, foreshadowing even much later episodes, such as the financial crisis of 2007–2008. Whether spontaneous or forced, these dynamics have led to the emergence of neoliberal strategies over time.

Keywords: crisis, world system theory, United States of America, international political economy, history

ATTILA ANTAL:

Crises and Exceptional Legal Regimes in Historical Perspective

In this paper, I explore the state of exception from a recent historical perspective, and how the crises of the 20th and early 21st centuries, and the states of exception that accompanied them, have contributed to the fact that executive power now regards it an essentially universal option in an economic, financial, and social crisis. In this paper, I analyse two *prima facie* specific cases of extraordinary governance measures (the economic state of emergency and the war on terrorism), primarily in the context of the US and, more broadly, in the context of Western democracies. These cases shed light on the extent to which the state of emergency has become part of what we call 'normality': I will therefore examine the historical context of these extraordinary legal order and governance measures.

Keywords: state of emergency, exceptional governance measures, economic state of emergency, war on terror, crises

Contents

Crises in the 20th Century

<i>Ibolya Murber</i> : Crisis and Democratization. Austrian and Hungarian Models of Democracy at the End of the First World War	4
<i>Dániel Bolgár</i> : How Uneven Was the Income Distribution in Interwar Hungary? A Critical Guide	45
<i>Milán Pap</i> : Strategies to Cope with the Crises. Reports on the Oil Crisis and the Kádár Leadership in 1973–1974	95
<i>Sinéad Carolan</i> : ‘Crisis Thinking’ and the Transformation of Social(ist) Theory in Post-Stalinist Hungary and Poland	122
<i>Márton Iványi</i> : A Crisis of Hegemony and/or a Prelude to a Global Turning Point? The Discourse of the Long Downturn in the US	153
<i>Attila Antal</i> : Crises and Exceptional Legal Regimes in Historical Perspective	182

Review

<i>István Feitl</i> : A Collection of Studies on Budapest at 150 Years	204
--	-----

<i>Péter Csunderlik: Wilson and the Segregation of Eastern European 'Races'</i>	211
<i>Róbert Fiziker: Burgenland 100. Thoughts on the Marriage of Romanticism and Realism, Like Mikszáth</i>	217
<i>Zoltán András Juhász: 'Ink Furrows' and 'Crop from a Dragon's Tooth.' The Image of the Countryside Opposition in the Communist Press</i>	227

Tartalomjegyzék

Válságok a 20. században

<i>Murber Ibolya:</i> Válság és demokratizálás. Az osztrák és a magyar demokráciamodel az első világháború végén	4
<i>Bolgár Dániel:</i> Nagy volt-e a jövedelmi egyenlőtlenség Magyarországon a két világháború között? Kritikai statisztika	45
<i>Pap Milán:</i> Megküzdési stratégiák. Jelentések az olajválságról és a kádári vezetés 1973–1974-ben	95
<i>Sinéad Carolan:</i> „Válsággondolkodás” és a társadalomelmélet átalakulása a posztsztálinista Magyarországon és Lengyelországban	122
<i>Iványi Márton:</i> Hegemóniaválság és/vagy egy világpolitikai fordulat előjátéka? Az amerikai elhúzódó visszaesés diskurzusa	153
<i>Antal Attila:</i> A válságok és kivételes jogrendek történeti perspektívában	182

Szemle

<i>Feitl István:</i> Tanulmánykötet a 150 éves Budapestről ..	204
---	-----

<i>Csunderlik Péter: Wilson és a kelet-európai „fajok” szegregációja</i>	211
<i>Fiziker Róbert: Burgenland 100. Gondolatok a romantika és a realizmus mikszáthi házasságáról</i>	217
<i>Juhász Zoltán András: Tintabarázdák és sárkányfog-vetemény. A vidéki ellenségkép a kommunista sajtóban</i>	227

múltunk

POLITIKATÖRTÉNETI FOLYÓIRAT

MEGRENDELŐSZELVÉNYE

(EGY SZÁM BOLTI ÁRA: 1600 Ft)

Ezúton megrendelem példányban a **Múltunk** című negyedéves politikatörténeti folyóirat 2024. évi négy számát.

ELŐFIZETÉSI DÍJ EGY ÉVRE:

személyes átvétellel a kiadóban: **4800 Ft** (4x1200 Ft)

postai szállítással: **7560 Ft** [4800 Ft (4x1200 Ft) + postaköltség:

2760 Ft (4x690 Ft)]

Kézbesítés módja:	személyes átvétellel a Kiadóban	postai kézbesítéssel	
Fizetés módja:	készpénzzel	átutalással	csекken

Név:

Cím:

Telefon: E-mail:

Dátum: Aláírás:

A kiadó a megadott adatokat bizalmasan kezeli.

NAPVILÁG KIADÓ

1114 Budapest, Villányi út 11–13.

Telefon: +36/1/381–8141

E-mail: multunk@napvilagkiado.hu · kiado@napvilagkiado.hu

www.multunk.hu

SORSFORDÍTÓ IDŐK, HÉTKÖZNAPI EMBEREK. Élet a Monarchia romjain (Open Access)

A Habsburg Birodalomból az utódállamokba történő, az első világháború követő átmenetről szóló kötet új képet nyújt az eseménysorról regionális és helyi szemszögből.

A kollektív mű célja – amelynek minden fejezete önmagában is megáll afféle „gyors olvasmányként” –, hogy mozaikot alkosson egy olyan, kevésbé ismert történelemről, ahol a folyamatok és a lehetőségek nagyobb hangsúlyt kapnak, mint az eleve elrendelt végkifejletek; ahol a személyes tapasztalatok és egyéni sorsok felől látszódnak a strukturális változások. Ezért arra hívjuk olvasóinkat, hogy könyvünket kiindulópontként használják azon országok történelmének újragondolásához, amelyek az egykori Habsburg Birodalom részei voltak.

Mi volt az újdonság? Mi az, ami átöröklődött? A birodalmi múlt mely elemeit rombolták porig, és melyek voltak azok, amelyeket csak helyreporoztak az új felhasználók? Közép-, Kelet- és Délkelet-Európa huszadik századi történelme részben éppen arról szól, hogy mit tudtak kezdeni az emberek az egykori Habsburg Birodalom örökségével. Általánosabban szólva, a politikai és társadalmi átmenetek alapvető jelentőségűek a közös európai történelemben, és ez a kötet az emberi tényezőt kívánja előtérbe helyezni ebben a történetben.

A könyv a Politikatörténeti Intézetben működő **NEPOSTRANS ERC-projekt** kilenc fős kutató-csoportjának kollektív munkája, amely a **Napvilág Kiadó** gondozásában jelent meg nemcsak magyarul, hanem angolul és minden mai utódállami nyelven (cseh, horvát, lengyel, német, román, szerb, szlovák, szlovén) is.

Mind a tíz kötet ingyenesen letölthető a kiadó és a projekt hononlapjáról:
www.napvilagkiado.eu és www.1918local.eu

SZERZŐINK

ANTAL ATTILA

jogász, politológus, ELTE Állam- és Jogtudományi Kar Politikatudományi Intézete, egyetemi adjunktus;
Politikatörténeti Intézet Társadalomelméleti Műhelye, koordinátor

BOLGÁR DÁNIEL

történész, ELTE BTK Gazdaság- és Társadalomtörténeti Tanszék, egyetemi adjunktus

CAROLAN, SINÉAD

PhD-hallgató, politológus, Political Science Department, Columbia University

CSUNDERLIK PÉTER

PhD, ELTE BTK, adjunktus; Politikatatörténeti Intézet, tudományos munkatárs

FEITL ISTVÁN

történész, főtanácsadó, Politikatatörténeti Intézet

FIZIKER RÓBERT

PhD, történész-főlevéltáros, Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára

IVÁNYI MÁRTON

PhD, társadalmikommunikáció-kutató, BCE-TKDI, a KRE-IKT kutatási partnere

JUHÁSZ ZOLTÁN ANDRÁS

PhD-hallgató, ELTE BTK Társadalom- és Gazdaságtörténeti Program

MURBER IBOLYA

PhD, habilitált egyetemi docens, ELTE BDPK Történelem Tanszék

PAP MILÁN

politológus, NKE Eötvös József Kutatóközpont, Molnár Tamás Kutatóintézet, tudományos munkatárs

Minden alapot nélkülöző totózás tehát az az állítás, hogy a népesség legszegényebb 81%-a a jövedelmeknek csak 44%-ával rendelkezett. Ennek a szerző baklövéseinél is fontosabb oka, hogy nem álltak rendelkezésre tömeges megfigyelésen nyugvó információk a jövedelmekről. Amit Matolcsy ki akart számolni, azt nem lehetett kiszámolni. Ezért úgy járt el, ahogy a népi szociográfusok is: benyomásait, egyedi tapasztalatait és a benne élő sztereotípiákat életképekké alakította anélkül, hogy tudni lehetett volna, vajon tipikus-e, átlagos-e az a kép, amit leszűrt. A különbség csak az, hogy amíg a szociográfus a népről irodalmias életképeket gyártott, addig Matolcsy közgazdaságiasakat, amiket aztán pengősített. [...] Matolcsy költészetének leghíresebb eleme, amit a történészek olyan bájos borzongással szoktak idézni, tehát hogy a népesség 0,6%-ának a jövedelmek 20%-a jutott, szintiszta kitalálás, amint azt Matolcsy Mátyás világosan közli az olvasóival.

(Bolgár Dániel: Nagy volt-e a jövedelmi egyenlőtlenség Magyarországon a két világháború között? Kritikai statisztika)

1989-re számos kelet-európai szocialista immár kezdte értelmét látni a liberális kapitalizmusnak, sőt el is fogadni azt, annak ellenére, hogy teljes mértékben tudatában volt korlátainak. Ebben a tanulmányban azon társadalomtudósok – bizonyos kérdésekre vonatkozó – „ideológiai megtérésének” a történetét mutatom be, akik a posztstálinista Magyarországon és Lengyelországban vezető helyzetbe kerültek. Bemutatom, miképpen idézte elő a „válság gondolkodás”, s nem az átgondolatlan optimizmus vagy nyugati hegemonia iránti vonzalom azt, hogy az elhivatott szocialisták pesszimista liberálisokká és vonakodó kapitalistákká váljanak.

(Sinéad Carolan: „Válság gondolkodás” és a társadalomelmélet átalakulása a posztstálinista Magyarországon és Lengyelországban)

Bolti ára: 1200 Ft
Előfizetőknek: 900 Ft

